

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

DEEL I Voor de eerste Kerstdag Jauchzet, frohlocket, auf, preiset die Tage	De geboorte van Jezus in de stal; de menswording van Christus, het wonder waar de mensheid vol deemoed en ontroering tegenover staat, wordt bezongen.	
1. Koor		
Jauchzet, frohlocket, auf, preiset die Tage, rühmet, was heute der Höchste getan! Lasset das Zagen, verbannet die Klage, stimmt voll Jauchzen und Fröhlichkeit an! Dienet dem Höchsten mit herrlichen Chören, laßt uns den Namen des Herrschers verehren!	Juicht nu en jubelt! Komt, prijst deze dagen. Roemt wat heden d'Allerhoogste heeft gedaan Weest niet bevreesd en staakt uw klagen. Heft nu uw lofzang vol vrolijkheid aan! Dient de Allerhoogste met luisterrijke koren. Laat ons de naam van de Koning vereren.	Jubelend vol barokke klankpracht wordt dit oratorium geopend: een oproep tot het vieren van een zestal feestelijke dagen. De vele omhooggaande lijnen scheppen blijdschap, de versiering op 'lasset' klinkt als een vrolijk bevrijdend lachen, de trompetten en pauken, instrumenten die in Bachs tijd eigenlijk alleen gebruikt werden in muziek ter ere van vorsten, klinken luisterrijk, om zo de geboorte van Jezus te vieren. De koninklijke trompetten en pauken klinken ook in deel 3 en 6 (resp. het bezoek van de herders en van de wijzen) maar niet in de meer voorbereidende tussenliggende delen.
2. Recitatief, evangelist <i>Lukas 2: 1 en 3-6</i>		
Es begab sich aber zu der Zeit, daß ein Gebot von dem Kaiser Augusto ausging, daß alle Welt geschätzt würde. Und jedermann ging, daß er sich schätzen ließe, ein jeglicher in seine Stadt. Da machte sich auch auf Joseph aus Galiliäa, aus der Stadt Nazareth, in das jüdische Land zur Stadt Davids, die da heißet Bethlehem; darum, daß er von dem Hause und Geschlechte Davids war, auf dass er sich schätzen ließe mit Maria, seinem vertrauten Weibe, die war schwanger. Und als sie daselbst waren, kam die Zeit, dass sie gebären sollte.	En het geschiedde in die dagen, dat er een bevel uitging van keizer Augustus, dat in het gehele rijk een volkstelling moest worden gehouden. En allen gingen op reis om zich in te laten schrijven, ieder naar zijn eigen stad. Ook Jozef vertrok van Galilea, uit de stad Nazaret, naar het Joodse land, naar de stad van David, die Bethlehem heet, omdat hij uit het huis en het geslacht van David was, om zich te laten inschrijven met Maria zijn ondertrouwde vrouw, die zwanger was. En toen zij daar waren, kwam de tijd dat zij baren zou.	De beroemde woorden uit het kerstverhaal die vertellen dat Jozef en Maria naar Judea gingen om zich in te laten schrijven vanwege een volkstelling. Ook de aankondiging van de barenstijd van Maria.
3. Recitatief, alt		
Nun wird mein liebster Bräutigam, nun wird der Held aus Davids Stamm zum Trost, zum Heil der Erden einmal geboren werden. Nun wird der Stern aus Jakob scheinen,	Nu zal mijn liefste bruidegom, nu zal de held uit Davids stam tot troost, tot heil der mensen weldra geboren worden. Nu zal de ster uit Jacob schijnen,	Het lijkt hier of Maria zelf gaat zingen. Zij introduceert de metafoor van de bruidegom Jezus met zijn bruid Sion, de berg waarop de tempel in Jeruzalem gebouwd is en tot aanspreektitel verworden is voor het volk van God en de gehele

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

sein Strahl bricht schon hervor. Auf, Zion, und verlasse nun das Weinen, dein Wohl steigt hoch empor!	zijn straal breekt nu reeds door. Kom, Sion, staakt het wenen, uw heil is thans verzekerd!	christelijke wereld. De relatie God-volk is als bruidegom-bruid.
4. Aria, alt		
Bereite dich, Zion, mit zärtlichen Trieben, den Schönsten, den Liebsten bald bei dir zu sehn! Deine Wangen müssen heut viel schöner prangen, eile, den Bräutigam sehnlichst zu lieben!	Bereid u, o Sion, om met teder verlangen de schoonste, de liefste spoedig bij u te zien. Uw aangezicht moet heden veel blijer stralen. Haast u de bruidegom vol verlangen lief te hebben.	De volgelingen van Jezus wordt met korte uitroepen gevraagd zich voor te bereiden om Jezus, 'de schoonste!', 'de liefste!' te ontvangen.
5. Koraal, koor		
Wie soll ich dich empfangen, und wie begegn' ich dir? O aller Welt Verlangen, o meiner Seele Zier! O Jesu, Jesu, setze mir selbst die Fackel bei, damit, was dich ergötze, mir kund und wissend sei.	Hoe zal ik U ontvangen, En hoe ontmoet ik U? Der wereld hoogst verlangen, des harten heiligst goed? Oh Jezus, Jezus, draag de fakkelt in onze duisternis, opdat wat U behage, ons klaar en zeker is.	Na deze oproep vraagt de gemeente zich af hoe zij hem zullen ontvangen. Als een kind, is het antwoord. Bach, de theoloog, blikt vooruit op het offer van Jezus voor de zonde van de wereld door hier de melodie van het lijdenskoraal uit de Matthäus Passion 'O Haupt vol Blut und Wunden' te plaatsen, ook nog eens in een lage ligging. De komst van Jezus wordt meteen in het teken van zijn lijden gezet. Sommige koralen hebben een eenvoudige instrumentale dubbeling van de stemmen, andere hebben uitgebreide orkestrale begeleiding en intermezzi. Dit koraal is eenvoudig. De melodie komt één keer terug: in nr. 64, het slotkoraal van het Weihnachtsoratorium, maar dan met volledig orkest.
6. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:7</i>		
Und sie gebar ihren ersten Sohn, und wickelte ihn in Windeln und legte ihn in eine Krippe, denn sie hatten sonst keinen Raum in der Herberge.	En zij baarde haar eerste zoon en wikkelde Hem in doeken en legde Hem in een kribbe, omdat voor hen geen ruimte was in de herberg.	Een expressieve verklanking van de geboorte van Jezus meteen gevolgd door mineur klanken waar de kribbe genoemd wordt, zo de vernedering daarvan verwoordend.
7. Koraal, koorsopraan, met recitatief bas		
<i>sopraan</i> Er ist auf Erden kommen arm, <i>bas</i> Wer will die Liebe recht erhöh'n, die unser Heiland vor uns hegt?	<i>sopraan</i> Op aard' gekomen was Hij arm, <i>bas</i> Wie kan de liefde op waarde schatten die onze Heiland voor ons voelt.?	Drie totaal verschillende delen, een sopranenkoraal, een basrecitatief en een hoboaria, heeft Bach tot een prachtige eenheid vol ontroering gesmeed. De sopranen zingen hemelse lijnen, de bas becommentarieert en mediteert

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

<p><i>sopraan</i> dass er unser sich erbarm', <i>bas</i> Ja, wer vermag es einzusehen, wie ihn der Menschen Leid bewegt? <i>sopraan</i> und in dem Himmel mache reich <i>bas</i> Des Höchsten Sohn kömmt in die Welt; weil ihm ihr Heil so wohl gefällt, <i>sopraan</i> und seinen lieben Engeln gleich. <i>bas</i> so will er selbst als Mensch geboren werden. <i>sopraan</i> Kyrieleis!</p>	<p><i>sopraan</i> opdat Hij zich over ons erbarme, <i>bas</i> Ja wie vermag het te doorgronden, hoe Hem het leed van mensen treft? <i>sopraan</i> ons in de hemel make rijk, <i>bas</i> Des Hoogsten Zoon komt op aarde, daar Hem haar heil zozeer ter harte gaat; <i>sopraan</i> en aan zijn engelen gelijk. <i>bas</i> daarom wil Hij zelfs als mens geboren worden. <i>sopraan</i> Kyrieleis!</p>	<p>over de liefde van het pasgeboren mensenkind.</p>
<p>8. Aria, bas</p>		
<p>Großer Herr, o starker König, liebster Heiland, o wie wenig achtest du der Erden Pracht! Der die ganze Welt erhält, ihre Pracht und Zier erschaffen, muß in harten Krippen schlafen.</p>	<p>Grote Heer, o sterke Koning, lieve Heiland, o hoe gering acht Gij de aardse pracht! Hij, die de ganse wereld onderhoudt, haar pracht en rijkdom heeft geschapen, moet in een harde kribbe slapen.</p>	<p>Het arme kind uit nr. 7 is wel de zoon van de Allerhoogste, dus een koning, zingt de bas in verheven felheid. De triomf wordt benadrukt door de trompet. Het ritme met het accent op de tweede tel (syncopisch) maakt het geheel blij en vrolijk. Alleen op de soberheid van de 'kribbe' horen we mineurklanken.</p>
<p>9. Koraal, koor</p>		
<p>Ach mein herzliebtes Jesulein, mach' dir ein rein sanft Bettelein, zu ruhn in meines Herzens Schrein, dass ich nimmer vergesse dein!</p>	<p>Ach, Jezuskind, zo teer bemind, maak dat Gij in mij een rustplaats vindt; Maak in mijn hart een plaats gereed, opdat ik nimmer U vergeet!</p>	<p>Het volk reageert in stemmige aanbidding op het koningslied nr.8. De strijkers spelen mee met het koraal maar na elke tekstregel spelen de trompetten en pauken een melodie die zegt 'Geboren!' wat aan de feestelijke sfeer van het openingskoor doet denken.</p>
<p>DEEL II Voor de tweede Kerstdag Und es waren Hirten in derselben Gegend</p>	<p>De engel verkondigt de geboorte van Jezus aan de herders: de blijde boodschap is een vervulling van een belofte. In dit deel geen trompetten en pauken maar wel een verdubbeld aantal hobo's: typische herdersinstrumenten.</p>	
<p>10. Sinfonia, pastorale</p>	<p>Een werk voor orkest</p>	<p>Deel 2 opent als enige niet met een koorwerk maar met een pastorale, een herderslied: een instrumentaal stuk met een landelijke idyllische stemming.</p>

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

		We horen twee groepen. In de één voeren de violen en fluiten de boventoon, in de ander de hobo's. Het is, als ware het een lieflijke dialoog tussen engelen en herders.
11. Recitatief , <i>evangelist</i> <i>Lukas 2: 8,9</i>		
Und es waren Hirten in derselben Gegend auf dem Felde bei den Hürden, die hüteten des Nachts ihre Herde. Und siehe, des Herren Engel trat zu ihnen, und die Klarheit des Herren leuchtete um sie, und sie fürchteten sich sehr.	En er waren herders in diezelfde landstreek, die zich ophielden in het veld, en des nachts hun kudde bewaakte. Opeens stond een engel des Heren bij hen en de heerlijkheid des Heren omstraalde hen, en zij vreesden met grote vreeze.	Een engel van de Heer verschijnt en de heerlijkheid omstraalt hen, met hoge accenten op 'heer' en 'heerlijkheid'. Dit beangstigt de herders, hoorbaar door de snelle bewegingen in de cello en de overgang naar mineur op "sie fürchteten sich sehr".
12. Koraal , <i>koor</i>		
Brich an, o schönes Morgenlicht, und lass den Himmel tagen! Du Hirtenvolk, erschrecke nicht, weil dir die Engel sagen, dass dieses schwache Knäbelein soll unser Trost und Freude sein, dazu den Satan zwingen und letztlich Friede bringen.	Breek aan o helder morgenlicht en laat de hemel dagen! Gij, herdersvolk schrik niet, omdat de engelen u zeggen, dat dit zwakke menskind ons tot troost en vreugde zal zijn, dat het de Satan zal bedwingen en eindelijk vrede zal brengen.	Het is bijzonder dat Bach hier een koraal laat volgen, dit is in tegenstelling tot de gebruikelijke opbouw van een (Bach)cantate. Waarschijnlijk wil hij hiermee uitdrukking geven aan de schrik van de herders. De herders worden echter toegesproken niet te schrikken omdat het menskind de duivel zal verdrijven (met een dissonant op 'Satan') en vrede zal brengen; deze laatste zin klinkt lieflijk.
13. Recitatief , <i>evangelist</i> <i>Lucas 2: 10,11</i>		
Und der Engel sprach zu ihnen: <i>sopraan</i> Fürchtet euch nicht, siehe, ich verkündige euch große Freude, die allem Volke widerfahren wird. Denn euch ist heute der Heiland geboren, welcher ist Christus, der Herr, in der Stadt Davids.	En de engel sprak tot hen: <i>sopraan</i> Weest niet bevreesd, want zie, ik verkondig u grote vreugde, die heel het volk ten deel zal vallen: U is heden de Heiland geboren, namelijk Christus de Here, in de stad van David.	De blijde boodschap wordt verkondigd door de engel-sopraan: opnieuw klinkt "Wees niet bang, Christus is geboren". De engel zingt niet zoals de evangelist in secco recitatief maar wordt begeleid door hemelse strijkers.
14. Recitatief , <i>bas</i>		
Was Gott dem Abraham verheißen, das lässt er nun dem Hirtenchor erfüllt erweisen, Ein Hirt hat alles das zuvor von Gott erfahren müssen. Und nun muß auch ein Hirt die Tat, was er damals versprochen hat, zuerst erfüllet wissen.	Wat God Abraham beloofde, daarvan toont Hij nu het koor van herders de vervulling Een herder heeft voorheen dit alles van God vernomen. En nu mag ook een herder als eerste weten, dat de belofte van eertijds	Aan de herders wordt als eerste de vervulling van de oudtestamentische belofte aan Abraham (die ook herder was) verteld, weer begeleid door de herdershobo's.

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

	nu in vervulling is gegaan.	
15. Aria, tenor		
Frohe Hirten, eilt, ach eilet, eh' ihr euch zu lang verweilet, eilt, das holde Kind zu sehn! Geht, die Freude heißt zu schön, sucht die Anmut zu gewinnen, Geht und labet Herz und Sinnen!	Blijde herders, haast u, haast u, treuzel niet langer, haast u om het lieflijke Kind te zien! Gaaf, de vreugde is te groot, probeer de liefde te winnen, gaaf en laaft uw hart en zinnen.	Hier krijgen de herders de opdracht het kind te gaan zoeken, met een solofluit als ware het wederom een hemelse stem die de herders toespreekt.
16. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:12</i>		
Und das habt zum Zeichen: Ihr werdet finden das Kind in Windeln gewickelt und in einer Krippen liegend.	En dit krijgt u als teken: Gij zult een Kind vinden in doeken gewikkeld en liggende in een kribbe.	Ondanks dat hier de verkondiging door de engel uit het evangelie (nr. 13) verder gaat klinkt hier toch geen sopraan met strijkers. Misschien wilde Bach de vernedering van de kribbe verbeelden.
17. Koraal, koor		
Schaut hin, dort liegt im finstern Stall, dess' Herrschaft gehet überall! Da Speise vormals sucht ein Rind, Da ruhet jetzt der Jungfrau'n Kind.	Ziet, daar ligt Hij in de donk're stal, wiens heerschappij alles te boven gaat; waar eerst een rund zijn voedsel zocht, daar rust nu het kind van de maagd.	Deze koraalmelodie komt drie keer voor in het Weihnachts-Oratorium (nr. 9, 17 en 23). Hier in de laagste toonzetting geschreven om nederigheid uit te drukken.
18. Recitatief, bas		
So geht denn hin, ihr Hirten, geht, dass ihr das Wunder seht; und findet ihr des Höchsten Sohn in einer harten Krippe liegen, so singet ihm bei seiner Wiegen aus einem süßen Ton und mit gesamtem Chor dies Lied zur Ruhe vor.	Dus ga dan heen, gij herders gaaf, opdat gij het wonder ziet; en vindt gij de Zoon van d'Allerhoogste in een harde kribbe liggen, zing dan bij zijn wieg op zoete toon, met het gehele koor dit lied ter ruste voor.	Nogmaals worden de herders toegesproken, begeleid door hobo's, om de Zoon te gaan zoeken en vervolgens een wiegelied voor Hem te zingen. De herders zingen dit echter pas in deel 3 (nr. 33) als zij daadwerkelijk in de stal zijn. Hier zingt de alt, Maria, eerst voor haar zoon.
19. Aria, alt		
Schlafe, mein Liebster, genieße der Ruh, wache nach diesem vor aller Gedeihen! Labe die Brust, empfinde die Lust, wo wir unser Herz erfreuen!	Slaap, mijn liefste, geniet van de rust, zorg, dat je hierna gezond opgroeit. Laaf je aan de borst, voel de vreugde, als onze harten zich verblijden.	Een wiegelied, niet tijdens het herdersbezoek in deel 3 maar hier, vooruitgrijpend op wat komen gaaf; wel aangekondigd door voorgaand basrecitatief. Dit mooie en subtiële lied is één en al liefelijkheid van moeder tot kind.
20. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:13</i>		

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

Und alsobald war da bei dem Engel die Menge der himmlischen Heerscharen, die lobten Gott und sprachen:	En plotseling was er bij de engel een grote hemelse legermacht, die God loofde en zeiden:	We zijn weer terug in het bijbelverhaal dat een groot engelenkoor aankondigt:
21. Koor, koor <i>Lucas 2:14</i>		
Ehre sei Gott in der Höhe und Friede auf Erden und den Menschen ein Wohlgefallen.	Ere zij God in de hoge, en vrede op aarde en laat het de mensen goed gaan.	Het hemelkoor van engelen zingt een jubellied om God te eren. Slechts drie tekstregels, waarvan de eerste, "Ehre sei Gott in der Höhe" drie keer herhaald wordt, om de goddelijke drie-eenheid te loven.
22. Recitatief, bas		
So recht, ihr Engel, jauchzt und singet, dass es uns heut so schön gelinget! Auf denn! wir stimmen mit euch ein, uns kann es, so wie euch, erfreun.	Welnu gij engelen heft nu uw loflied aan, omdat ons nu dit heil omringt Komt dan, wij stemmen met u in, ons kan het net als u verblijden.	De bas roept ook de mensen, de gemeente, op een loflied te zingen.
23. Koraal, koor		
Wir singen dir in deinem Heer Aus aller Kraft Lob, Preis und Ehr, dass du, o lang gewünschter Gast, dich nunmehr eingestellt hast	Wij zingen U, verheven Heer uit alle macht: lof, prijs en eer dat U, zo lang verwachte gast, uw plaats onder ons hebt ingenomen.	De gemeente antwoordt de bas met dezelfde koraalmelodie als bij nr. 17 (en 9) maar dan vijf tonen hoger: stralend, verheerlijkend. Na elke zin flarden uit de melodielijn van de openingspastorale met weer de fluiten en hobo's. Zo sluit deze tweede cantate af met een sterke binding aan de opening wat de cyclische opbouw versterkt.
DEEL III Voor de derde Kerstdag Herrscher des Himmels, erhöre das Lallen	Het bezoek van de herders aan de stal; dankbaarheid staat centraal.	
24. Koor, koor		
Herrscher des Himmels, erhöre das Lallen lass dir die matten Gesänge gefallen, wenn dich dein Zion mit Psalmen erhöht! Höre der Herzen frohlockendes Preisen, wenn wir dir itzo die Erfurcht erweisen, weil unsre Wohlfahrt befestiget steht!	Heerser des hemels, verhoor het gestamel. Laten de zwakke gezangen u welgevallig zijn als uw Sion U met psalmen verhoogt! Hoor onze harten U jubelend prijzen, nu wij u thans onze eerbied bewijzen, omdat ons heil verzekerd is!	Een vrij kort maar zeer feestelijk openingskoor dat aan het eind van deel 3 ter afsluiting herhaald wordt. De koninklijke trompetten en pauken uit deel 1 zijn weer terug. We horen veel versieringen en korte noten maar op de slotregel "bepfestiget steht" (unsere Wohlfahrt) een lange noot: ons welzijn is nu een feit!
25. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:15a</i>		

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

Und da die Engel von ihnen gen Himmel fuhren, sprachen die Hirten untereinander:	En toen de engelen van hen weggevaeren waren naar de hemel, spraken de herders tot elkander:	De evangelist kondigt de herders aan:
26. Koor, koor <i>Lucas 2:15b</i>		
Lasset uns nun gehen gen Bethlehem und die Geschichte sehen, die da geschehen ist, die uns der Herr kundgetan hat.	Laten wij naar Bethlehem gaan om te zien hetgeen geschied is en ons door de Here is bekend gemaakt.	Hier de herders in koor enthousiast aan het woord. De voortdurende snelle bewegingen van de violen en fluiten tonen iets van de haast en het ongeduld waarmee de herders naar Betlehem gaan.
27. Recitatief, bas		
Er hat sein Volk getröst', er hat sein Israel erlöst, die Hülf aus Zion hergesendet und unser Leid geendet. Seht, Hirten, dies hat er getan; geht, dieses trifft ihr an!	Hij heeft zijn volk getroost, Hij heeft zijn Israël verlost, de hulp uit Sion ons gezonden, ons lijden heeft beëindigd. Ziet herders, dit heeft Hij gedaan. Gaat zien, dit treft gij aan.	Bezinnend wordt stilgestaan bij de weldaden van Jezus die ons lijden beëindigd heeft.
28. Koraal, koor		
Dies hat er alles uns getan, sein groß Lieb zu zeigen an; dess' freu sich alle Christenheit und dank ihm dess' in Ewigkeit. Kyrieleis!	Dit heeft Hij allemaal voor ons gedaan, zijn grote liefde toont Hij aan; verheugt u daarom Christenheit, en dank Hem daarvoor in eeuwigheid. Kyrieleis!	Ook de gemeente spreekt haar grote dankbaarheid uit voor het goeddoen van Jezus; wel te verstaan, eeuwige dankbaarheid geaccentueerd door de basmelodie op 'Ewigkeit'.
29. Duet, sopraan en bas		
Herr, dein Mitleid, dein Erbarmen tröstet uns und macht uns frei. Deine holde Gunst und Liebe, deine wundersamen Triebe machen deine Vätertreu wieder neu.	Heer, uw medelijden, uw erbarmen troosten ons en maken ons vrij. Uw trouwe genegenheid en liefde, Uw wonderbare drijfveren maken Uw vaderlijke trouw weer nieuw.	Deze drie bespiegelende liederen (nr. 27 t/m 29) over Jezus' goedheid worden afgesloten door een liefdesduet van bas en sopraan tot de Heer met een hobosolo als emotionele reactie. Daarna vervolgt het evangelieverhaal.
30. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:16-19</i>		
Und sie kamen eilend und funden beide, Mariam und Joseph, dazu das Kind in der Krippe liegend. Da sie es aber gesehen hatten, breiteten sie das Wort aus, welches zu ihnen von diesem Kind gesaget war. Und alle, für die es kam, wunderten sich der Rede, die Ihnen die Hirten gesaget	En zij gingen haastig en vonden Maria en Jozef en het Kind dat in de kribbe lag. En toen zij het gezien hadden, maakten zij bekend hetgeen tot hen gesproken was over dit kind. En allen, die er van hoorden, verbaasden zich over hetgeen door de herders tot hen gezegd werd. Maria echter	De evangelist vertelt hoe de herders daadwerkelijk moeder en kind vinden en dit nieuws verspreiden. Maria bewaart deze woorden lieflijk en blijft er in haar hart mee bezig. Hierop volgt een stemmingsvolle meditatie op 'Herze', waarin zij, Maria (in nr. 31 en 32), Jezus bewaart.

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

hatten. Maria aber behielt alle diese Worte und bewegte sie in ihrem Herzen.	bewaarde al deze woorden en overlegde ze in haar hart.	Ook de gemeente sluit Jezus in het hart (in nr. 33 "mit Fleiss bewaren"). Deze metafoor komt terug in deel 4 (nr. 40) en deel 5 (nr. 45). In 40 wordt ook Zijn Naam in het hart gesloten en in 45 vertelt Maria de drie wijzen uit het oosten waar zij Jezus moeten zoeken: in je borst, de plek waar je hart zit.
31. Aria, alt		
SchlieÙe, mein Herze, dies selige Wunder fest in deinem Glauben ein! Lasse dies Wunder, die göttlichen Werke immer zur Stärke deines schwachen Glaubens sein!	Sluit, mijn hart, dit zalige wonder vast in uw geloof in. Laat dit wonder, de werken van God, steeds tot sterking zijn van uw zwak geloof!	Maria en soloviool mediteren over het godswonder dat ons geloof sterkt. Men neemt aan dat dit de enige originele (niet geparodieerde) aria in het Weihnachts-Oratorium is.
32. Recitatief, alt		
Ja, ja, mein Herz soll es bewahren, was es an dieser holden Zeit zu seiner Seligkeit für sicheren Beweis erfahren.	Ja, ja mijn hart moet het bewaren, wat het in deze gelukkige tijd tot zijn zaligheid als zeker bewijs heeft ervaren.	Meestal gaan reflecterende recitatieven (accompagnato) vooraf aan de bijbehorende aria; hier komt deze erna.
33. Koraal, koor		
Ich will dich mit Fleiß bewahren, ich will dir leben hier, dir will ich abfahren, mit dir will ich endlich schweben voller Freud ohne Zeit dort im andern Leben.	Ik wil U met liefde vervuld bewaren, voor U wil ik hier leven, voor U wil sterven, voor U wil ik eindelijk vol vreugd blij altoos, tijdeloos ginds in 't andere leven.	Nu zingen de herders in de ik-vorm hun wiegelied tot het Godskind, waar de bas in nr. 18 in deel 2 tot opriep (toen volgde Maria's wiegelied). Het hele bezoek van de herders aan Jezus wordt beschreven in termen van liefde.
34. Recitatief, evangelist <i>Lucas 2:20</i>		
Und die Hirten kehrten wieder um, preiseten und lobten Gott um alles, das sie gesehen und gehört hatten, wie denn zu ihnen gesaget war.	En de herders keerden terug, God lovende en prijzende om alles wat ze hadden gehoord en gezien, zoals het hun gezegd was.	De evangelist vertelt verder over de terugkeer van de herders. De melodie bereikt haar hoogtepunt op 'prijzende'.
35. Koraal, koor		
Seid froh dieweil, dass euer Heil ist hie ein Gott und auch ein Mensch geboren, der, welcher ist der Herr und Christ in Davids Stadt, von vielen auserkoren.	Weest verheugd, omdat uw heil hier als God en ook als Mens geboren is; Hij, die de Heer en Christus is, in Davids stad, uit velen uitverkoren.	Dit koraal klinkt als een statement: nu is hij er echt, als mens van vlees en bloed: het wonder van de menswording van God is een feit.

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

<p>Nr. 24 da capo Herrscher des Himmels, erhöre das Lallen, <i>etc.</i></p>	<p>Heerser des hemels, verhoor het gestamel, <i>etc.</i></p>	<p>De cantate eindigt zoals hij begonnen is, 'Herrscher des Himmels', als een omarming om deel 3.</p>
<p>DEEL IV Bij het feest van de naamgeving en de besnijdenis Fallt mit Danken, fällt mit Loben</p> <p>Nieuwjaarsdag: alleen hier in het Weihnachts-Oratorium komen hoorns voor, wat vorm geeft aan iets nieuws, een nieuw jaar. De zoetheid van de naam van Christus en de betekenis van Zijn naam staan centraal.</p>		
<p>36. Koor, koor Fallt mit Danken, fällt mit Loben vor des Höchsten Gnadenthron! Gottes Sohn will der Erden Heiland und Erlöser werden. Gottes Sohn dämpft der Feinde Wut und Toben.</p>	<p>Buigt u dankend, buigt u lovend neer voor de genadetroon van de allerhoogste. Gods Zoon zal de Heiland en verlosser der aarde worden. Gods Zoon maakt een einde aan de woede en razernij van de vijand.</p>	<p>Een openingskoor vol dank, lof en liefde voor (de komst van) de Verlosser. Alle dankwoorden worden centraal geplaatst door ze heel lang aan te houden of door ze te verlengen door het woord op een lange reeks tonen te zingen (coloratuur): 'Loben', 'Gnade', 'Sohn', 'Heiland', 'Erlöser'.</p>
<p>37. Recitatief, evangelist <i>Lukas 2: 21</i> Und da acht Tage um Waren, dass das Kind beschnitten würde, da ward sein Name genennet Jesus, welcher genennet war von dem Engel, ehe denn er im Mutterleibe empfangen ward.</p>	<p>En toen acht dagen vervuld waren, en het kind besneden zou worden, ontving Hij de naam Jezus, die door de engel genoemd was, voordat Hij in de moederschoot was ontvangen.</p>	<p>Het enige evangeliebericht in deze cantate: het mens geworden kind ontvangt de naam Jezus, op dit woord bereikt de melodie zijn hoogtepunt.</p>
<p>38. Recitatief met koraal, koorsopraan met recitatief bas <i>recitatief bas</i> Immanuel, o süßes Wort! Mein Jesus heißt mein Hort, mein Jesus heißt mein Leben. Mein Jesus hat sich mir ergeben, mein Jesus soll mir immerfort vor meinen Augen schweben. Mein Jesus heißet meine Lust, mein Jesus labet Herz und Brust. <i>arioso sopraan</i> Jesu, du mein liebstes Leben, meiner Seelen Bräutigam, der du dich vor mich gegeben an des bittern Kreuzes Stamm! <i>arioso bas</i></p>	<p><i>recitatief bas</i> Immanuel, o zoet woord! Mijn Jezus is mijn toeverlaat, mijn Jezus is mijn leven. Mijn Jezus heeft zich aan mij gegeven, mijn Jezus zal mij altijd voor ogen staan. Mijn Jezus is mijn lust, mijn Jezus laaft mijn hart en mijn gemoed. <i>arioso sopraan</i> Jezus, Gij mijn liefste leven, bruidegom van mijn ziel, die zich voor mij heeft gegeven aan de bittere dood aan het kruis! <i>arioso bas</i></p>	<p>Het eerste woord van het basrecitatief 'Immanuel' (God met ons) komt uit Jesaja 7:14 waar een jonge vrouw in een tijd van Godsverduistering haar zoon deze naam durft te geven als teken van geloof. Zo zal hij in staat zijn het kwade te verwerpen en het goede te kiezen. In Matteüs 1:23 wordt deze naam ook aan Jezus gegeven. Qua opzet, inhoud en sfeer hebben nr. 38 en 40 veel gemeen: een ernstig duet tussen bas (recitatief) en sopranen (koraal) mediterend over de liefde voor Jezus (en Zijn naam). Hier vertoont in de vorm van de overwinning van de angst voor de dood, de werkelijke betekenis van de naam Jezus. De tussenliggende echo-aria (nr. 39) werkt ditzelfde inhoudelijke thema uit. In het laatste basrecitatief lossen de donkere</p>

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

<p>Komm! Ich will dich mit Lust umfassen, mein Herze soll dich nimmer lassen, Ach! So nimm mich zu dir!</p> <p><i>recitatief bas</i> Auch in dem Sterben sollst du mir das Allerliebste sein. In Not, Gefahr und Ungemach seh ich dir sehnlichst nach. Was jagte mir zuletzt der Tod für Grauen ein? Mein Jesus! Wenn ich sterbe, so weiß ich, dass ich nicht verderbe. Dein Name steht in mir geschrieben, der hat des Todes Furcht vertrieben.</p>	<p>Kom, ik wil U met liefde omvatten, Mijn hart zal U nooit laten gaan, Ach, neem mij tot U!</p> <p><i>recitatief bas</i> Ook in het sterven zult U mij de allerliefste zijn. In nood, gevaar en tegenspoed kijk ik U vol verwachting aan. Wat zou uiteindelijk de dood mij voor angst aanjagen? Mijn Jezus, als ik sterf, dan weet ik dat ik niet ten verderve ga. Uw naam staat in mij geschreven, die heeft de doodsangst verdreven.</p>	<p>mineur klanken van 'Tod' en 'sterbe' op in een stralend C-groot op het woord 'verdreven'; de overwinning op de dood.</p>
<p>39. Aria, sopraan en (antwoord)-sopraan</p>		
<p>Flöst, mein Heiland, flöst dein Namen auch den allerkleinsten Samen jenes strengen Schreckens ein? Nein, du sagst ja selber nein!(Nein!) Sollt ich nun das Sterben scheuen? Nein, dein süßes Wort ist da! Oder sollt ich mich erfreuen? Ja, du Heiland sprichst selbst ja!(Ja!)</p>	<p>Mijn Heiland, boezemt uw naam ook maar de allerkleinste kiem in van zware schrik? Nee, Gij zegt zelf nee!(Nee!) Moet Ik voor het sterven terugschrikken? Nee, Uw zoete woord is daar! Of zal ik mij daarom verheugen? Ja, Gij Heiland spreekt zelf ja! (Ja!)</p>	<p>In deze ontspannen aria adviseert de sopraan: 'Schrik? Nee!', 'Verheugen? Ja!' waar de woorden 'nee' en 'ja' soms door de hobo, soms door de menselijke stem geëchoed worden. Een soort spirituele dialoog tussen de gelovige ziel en het reddende Christuskind.</p>
<p>40. Recitatief met koraal, bas en sopraan in duet</p>		
<p><i>bas</i> Wohlan, dein Name soll allein in meinem Herzen sein. So will ich dich entzückt nennen, wenn Brust und Herz zu dir vor Liebe brennen. Doch Liebster, sage mir: wie rühm ich dich, wie dank ich dir? <i>sopraan</i> Jesu, meine Freud und Wonne, meine Hoffnung, Schatz und Teil, mein Erlösung, Schutz und Heil, Hirt und König, Licht und Sonne, Ach! wie soll ich würdiglich, mein Herr Jesu, preisen dich?</p>	<p><i>bas</i> Welaan, alleen Uw naam moet In mijn hart zijn. Zo wil ik U in vervoering noemen, Als mijn hart en ziel van liefde branden. Maar lieve Jezus, zeg mij: Hoe prijs ik U, hoe dank ik U? <i>sopraan</i> Jezus, mijn vreugde en zaligheid, mijn hoop, schat en deel, mijn verlossing, toevlucht en heil, Herder en Koning, licht en zon, Ach, hoe zou ik op waardige wijze U, mijn Heer Jezus kunnen prijzen?</p>	<p>Nr. 38 gaat hier verder: de bas heeft het recitatief, de sopranen het koraal. Nu de angst voor de dood is overwonnen vragen beiden zich af hoe ze (de naam van) Jezus in hun hart kunnen sluiten (het hart waarin Jezus woont uit nr. 30 keert terug). De sopranen doen dit door de vele koosnamen voor Jezus in dank uit te spreken.</p>

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

41. Aria, tenor		
Ich will nur dir zu Ehren leben, mein Heiland, gib mir Kraft und Mut, dass es mein Herz recht eifrig tut! Stärke mich, deine Gnade würdiglich und mit Danken zu erwerben!	Ik wil alleen tot eer van U leven. Mijn Heiland, geef mij kracht en moed, opdat mijn hart het naartig doet! Sterk mij, uw genade waardig, en met dankzegging te verwerven!	De naam die toevlucht is in leven (en sterven) is hier alleen nog 'Heiland', dus de betekenis van Zijn naam. In deze vierstemmige fuga waar het thema achtereenvolgens door de eerste viool, tweede viool, cello en als laatste door de tenor wordt ingezet hebben stem en instrumenten gelijkwaardige partijen toebedeeld gekregen; hierdoor is het geheel sterk instrumentaal van karakter. De tenor maakt meditatie (d.m.v. coloraturen) op de kernwoorden 'leven', 'kracht', 'genade' en 'dank'. De melodie en bezetting doen aan zigeunermuziek denken, om te benadrukken dat Jezus een mens is, van vlees en bloed, één van ons, en voor ons.
42. Koraal, koor		
Jesus richte mein Beginnen, Jesus bleibe stets bei mir, Jesus zäume mir die Sinnen, Jesus sei nur mein Begier, Jesus sei mir in Gedanken, Jesu, lasse mich nicht wanken!	Jezus ticht nu mijn beginnen, Jezus blijf mij steeds nabij, Jezus beteugel mijn zinnen, Jezus moet mijn enige begeren zijn, Jezus moet in mijn gedachten zijn, Jezus laat mij standvastig zijn!	De hoorns uit het openingskoor van dit deel zijn terug. Een meditatie op de Naam als slot: elke regel begint met 'Jezus', steeds gevolgd door intermezzi met triomfantelijke hoorns. De melodie van dit koraal komt niet uit de kerkelijke liedboeken; hoogstwaarschijnlijk is zij door Bach zelf gecomponeerd.
DEEL V Op de zondag na Nieuwjaar Ehre sei dir, Gott, gesungen	In 1734/35 was er geen zondag tussen kerst en oud en nieuw maar wel tussen oud en nieuw en driekoningen. In deze cantate zijn de drie wijzen uit het oosten in Jeruzalem bij Herodes; dit deel vertelt over het licht dat de wijzen gezien hebben.	
43. Koor, koor		
Ehre sei dir, Gott, gesungen, dir sei Lob und Dank bereit'. Dich erhebet alle Welt, weil dir unser Wohl gefällt, weil anheut unser aller Wunsch gelungen, weil uns dein Segen so herrlich erfreut.	Eer zij U, God, toegezongen; U zij lof en dank gebracht. De gehele wereld prijst U, omdat ons heil U behaagt, omdat heden ons aller wens is vervuld, omdat Uw zegen ons zo heerlijk verheugt.	De instrumentatie is beperkt vergeleken bij de andere cantates. Accenten op 'Ehre', 'Lob' en 'Dank'.
44. Recitatief, evangelist <i>Matteüs 2: 1</i>		
Da Jesus geboren war zu Bethlehem im jüdischen	Toen Jezus geboren was te Bethlehem in het	Het verhaal verplaatst zich van het evangelie van

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

Lande zur Zeit des Königes Herodis, siehe, da kamen die Weisen vom Morgenlande gen Jerusalem und sprachen:	Joodse land, in de tijd van koning Herodes, zie, daar kwamen wijzen uit het Oosten naar Jeruzalem en vroegen:	Lucas naar het evangelie van Matteüs . De drie wijzen komen aan in Jeruzalem en vragen:
45. Koor met Recitatief, koor, alt <i>Matteüs 2: 2</i>		
<i>koor</i> Wo ist der neugeborne König der Jüden? Wo? <i>alt</i> Sucht ihn in meiner Brust, hier wohnt er, mir und ihm zur Lust! <i>koor</i> Wir haben seinen Stern gesehen im Morgenlande und sind kommen, ihn anzubeten. <i>alt</i> Wohl euch, die ihr dies Licht gesehen, es ist zu eurem Heil geschehen! Mein Heiland, du, du bist das Licht, das auch den Heiden scheinen sollen, und sie, sie kennen dich noch nicht als sie dich schon verehren wollen. Wie hell, wie klar muß nicht dein Schein, geliebter Jesu, sein!	<i>koor</i> Waar is de pasgeboren Koning der Joden? Waar? <i>alt</i> Zoekt Hem in mijn hart; hier woont Hij, tot mijn en zijn vreugde! <i>koor</i> Wij hebben zijn ster gezien in het Oosten en zijn gekomen om Hem te aanbidden. <i>alt</i> Heil u, die het licht hebt gezien, het is tot uw zaligheid geschied! Mijn Heiland, Gij, Gij zijt het licht, dat ook voor de heidenen zal schijnen, en zij, zij kennen U nog niet, als zij U nu reeds willen eren. Hoe helder, hoe klaar moet dan wel u schijn, geliefde Jezus, zijn!	Unaniem (homofoon) vragen de wijzen waar ze Jezus kunnen vinden: 'Wo?' De vraag blijft in de lucht hangen. Maria antwoordt dat je Jezus in je hart kunt vinden; de metafoor uit nr. 30 komt terug. Vervolgens zegt de een na de ander Zijn ster gezien te hebben. Maria reageert met een beschouwing over het goddelijke licht.
46. Koraal, koor		
Dein Glanz all Finsternis verzehrt, die trübe Nacht in Licht verkehrt. Leit uns auf deinen Wegen, dass dein Gesicht und herrliches Licht wir ewig schauen mögen!	Uw glans doet alle duisternis verdwijnen, de sombere nacht verandert in licht, leid ons op Uw wegen, opdat wij Uw aanzien en heerlijk licht eeuwig aanschouwen mogen!	De gemeente reageert stralend en onderstreept nogmaals de 'Glanz' en het 'Licht'.
47. Aria, bas		
Erleucht auch meine finstre Sinnen, erleuchte mein Herze durch der Strahlen klaren Schein! Dein Wort soll mir die hellste Kerze in allen meinen Werken sein; dies lasset die Seele nichts Böses beginnen.	Verlicht ook mijn duistere gemoed, verlicht mijn hart met een stralend helder schijnsel! Uw woord moet voor mij het helderste licht bij al mijn werken zijn, opdat de ziel niets kwaads beginnen zal.	De straling van Christus, het Woord, is zelf verlicht en zal al het donker en duister verlichten. Met coloraturen op 'verlicht' en 'stralen' en een hoge noot op 'helderste'.
48. Recitatief, evangelist		

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

<i>Matteüs 2:3</i>		
Da das der König Herodes hörte, erschrak er und mit ihm das ganze Jerusalem.	Toen koning Herodes hiervan hoorde, schrok hij en geheel Jeruzalem met hem.	De schrik van Herodes (door het bericht van de wijzen uit nr. 45) klinkt er in de hoogte duidelijk bovenuit.
49. Recitatief, alt		
Warum wollt ihr erschrecken? Kann meines Jesu Gegenwart euch solche Furcht erwecken? O, solltet ihr euch nicht vielmehr darüber freuen, weil er dadurch verspricht, der Menschen Wolfahrt zu erneuern.	Waarom zoudt u zo schrikken? Kan de tegenwoordigheid van Jezus zulk een vrees bij u verwekken? O, zoudt u zich er niet veel meer over verheugen, dat Hij belooft het menselijk welzijn te vernieuwen.	De alt, Maria, reageert ontsteld op de schrik van Herodes; hij krijgt een uitbrander voor zijn angst. Waar zij over vreugde spreekt maakt mineur plaats voor majeure.
50. Recitatief, evangelist <i>Matteüs 2:4-6</i>		
Und ließ versammeln alle Hohenpriester und Schriftgelehrten unter dem Volk und erforschte von ihnen, wo Christus sollte geboren werden. Und sie sagten ihm: Zu Bethlehem im jüdischen Lande; denn also stehet geschrieben durch den Propheten: Und du Bethlehem im jüdischen Lande bist mitnichten die kleinst unter den Fürsten Juda; denn aus dir soll mir kommen der Herzog, der über mein Volk Israel ein Herr sei.	En hij liet de overpriesters en schriftgeleerden van het volk vergaderen en trachtte van hen te vernemen, waar Christus geboren zou worden. En zij zeiden tot hem: Te Bethlehem in het Joodse land, want aldus staat geschreven door de profeet: En gij, Bethlehem, in het Joodse land, zijt geenszins de minste onder de leiders van Juda, want uit u zal een leidsman voortkomen, die over mijn volk Israël een heer zal zijn.	Herodes vraagt de Joodse theologen waar hij dan geboren is. (Ondertussen stijgt de continuo negen tonen.) Wanneer de geestelijken aan het woord zijn krijgt het een arioso karakter: het klinkt opeens veel liever en levendiger, nu de profetie van Micha (Mi 5:1) geciteerd wordt.
51. Terzet, sopraan, tenor en alt		
<i>sopraan</i> Ach, wenn wird die Zeit erscheinen? <i>tenor</i> Ach, wenn kömmt der Trost der Seinen? <i>alt</i> schweigt, er ist schon wirklich hier. <i>sopraan en tenor</i> Jesu, ach, so komm zu mir!	<i>sopraan</i> Ach, wanneer zal de tijd verschijnen? <i>tenor</i> Ach, Wanneer komt de troost der zijnen? <i>alt</i> Zwijgt, Hij is reeds werkelijk hier. <i>sopraan en tenor</i> Jezus, ach kom tot mij.	De gelovigen, in de vorm van sopraan, tenor en viool solo, zingen van hun wens dat Jezus zal verschijnen: 'O, wanneer?'. Ze worden onderbroken door de alt 'Zwijg, hij is er al!'. Maria wacht niet meer omdat zij Hem al gevonden heeft en rotsvast gelooft. Daarna roepen tenor en sopraan in canon Jezus tot zich.
52. Recitatief, alt		
Mein Liebster herrschet schon. Ein Herz, das seine Herrschaft liebet, und sich ihm ganz zu eigen gibet,	Mijn geliefde heerst reeds, een hart, dat zijn heerschappij bemint en zich geheel aan Hem overgeeft,	De alt gaat verder en legt uit wat Jezus' aanwezigheid in het hier en nu betekent.

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

ist meines Jesu Thron.	dat is voor mijn Jezus een troon.	
53. Koraal, koor		
Zwar ist solche Herzensstube wohl kein schöner Fürstensaal, sondern eine finstre Grube; doch, sobald dein Gnadenstrahl in denselben nur wird blinken, wird er voller Sonnen dünken.	Zo een hartenkamer is weliswaar niet een prachtige paleiszaal, maar een duister graf; doch zodra uw genadestraal deze kamer slechts zal aanraken komt het zonlicht binnenstromen.	Het koor vat ter afsluiting samen wat het licht en stralen met een donker hart zal doen.
DEEL VI Bij Driekoningen Herr, wenn die stolzen Feinde schnauben	Zes januari: het bezoek van de drie wijzen aan Jezus. Centraal in deze cantate staat dat Jezus, en met Zijn bescherming de gelovigen, het volk, ons, geen schade door vijandelijke machten toegebracht kan worden.	
54. Koor, koor		
Herr, wenn die stolzen Feinde schnauben, so gib, dass wir im festen Glauben nach deiner Macht und Hülfe sehn. Wir wollen dir allein vertrauen; so können wir den scharfen Klauen des Feindes unversehrt entgehn.	Heer, als de trotse vijanden razen, geef, dat wij in een vast geloof naar Uw macht en hulp uitkijken. Wij willen alleen maar op U vertrouwen, dan kunnen wij aan de scherpe klauwen van onze vijanden ongedeerd ontkomen.	De tekst benadrukt dat het om ons gaat: wij geloven, vertrouwen en overwinnen. De trompetten zijn weer terug. Veel stijgende lijnen ('Macht', 'Glauben') en coloraturen ('vertrauen'). Het koorwerk is fugatisch maar sluit af met een homofoon 'nach dieser Macht und Hülfe sehn'.
55. Recitatief, tenor en bas <i>Matteüs 2: 7</i>		
<i>evangelist</i> Da berief Herodes die Weisen heimlich und erlernet mit Fleiß von ihnen, wenn der Stern erschienen wäre? Und weiset sie gen Bethlehem und sprach: <i>Herodes</i> Ziehet hin und forschet fleißig nach dem Kindlein, und wenn ihr's findet, sagt mir's wieder, dass ich auch komme und es anbete.	<i>evangelist</i> Toen riep Herodes de wijzen in het geheim en deed bij hen nauwkeurig navraag, wanneer de ster verschenen was. En hij zond hen naar Bethlehem en zei: <i>Herodes</i> Gaat heen en doet nauwkeurig onderzoek naar dat kind; en zodra gij het vindt, bericht het mij, opdat ook ik Hem hulde kan bewijzen.	De valse Herodes (de bas) roept de wijzen op het kind te zoeken, met hoogte accenten op 'zoek' en 'kind', zodat hij het ook kan aanbidden.
56. Recitatief, sopraan		
Du Falscher, suche nur den Herrn zu fällen, nimm alle falsche List,	Gij, valsaard, tracht maar de Heer te doden. Neem elke valse list te baat	Hier is het niet de alt die zich verdedigt tegen Herodes' onechte motieven maar de sopraan als

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

dem Heiland nachzustellen; der, dessen Kraft kein Mensch ermißt, bleibt doch in sich'rer Hand. Dein Herz, dein falsches Herz ist schon, nebst aller seiner List, des Höchsten Sohn, den du zu stürzen suchst, sehr wohl bekannt.	om de Heiland te vervolgen, Hij, wiens kracht geen mens kan meten, blijft toch in veilige handen. Uw hart, uw valse hart is reeds met al zijn listigheid, bij de Zoon van de Allerhoogste, die gij tracht ten val te brengen, zeer wel bekend.	anonieme gelovige. 'Dein falsches Herz' beklemtoond door een gang van zeven tonen (septiemsprong) van a naar hoge g.
57. Aria, sopraan		
Nur ein Wink von seinen Händen stürzt ohnmächt'ger Menschen Macht. Hier wird alle Kraft verlacht! Spricht der Höchste nur ein Wort, seiner Feinde Stolz zu enden, oh, so müssen sich sofort sterblicher Gedanken wenden.	Slechts een wenk van zijn handen stort de macht van machteloze mensen neer. Hier lacht men om alle kracht! Spreekt de Allerhoogste maar één woord om de trots zijner vijanden te breken, o, dan moeten terstond de gedachten der stervelingen zich tot Hem keren.	De sopraan vervolgt haar recitatief accompagnato middels een dansende aria met een spottende versiering op de trots ('Stolz') van de vijand Herodes. De spottende versieringen worden door de violen bevestigd.
58. Recitatief, evangelist <i>Matteüs 2: 9-11</i>		
Als sie nun den König gehöret hatten, zogen sie hin. Und siehe, der Stern, den sie im Morgenlande gesehen hatten, ging für ihnen hin, bis dass er kam und stund oben über, da das Kindlein war. Da sie den Stern sahen, wurden sie hoch erfreuet und gingen in das Haus und funden das Kindlein mit Maria, seiner Mutter, und fielen nieder und beteten es an und täten ihre Schätze auf und schenkten ihm Gold, Weihrauch und Myrrhen.	Toen zij nu de koning gehoord hadden, gingen zij op weg; en zie, de ster, die zij in het Oosten gezien hadden, ging hun voor, totdat zij kwam en stond boven de plaats, waar het kind was. Toen zij de ster zagen, verheugden zij zich en zij gingen het huis binnen en vonden het kind met Maria, zijn moeder, en vielen neer en aanbaden het. En maakten hun schatten open en gaven hem geschenken: goud, wierook en mirre.	Het evangelie vertelt verder over de reis van de wijzen begeleid door de ster. In de stal vinden zij Maria en Jezus, vallen voor Hem op de knieën (op een dalend akkoord) en geven hun geschenken.
59. Koraal, koor		
Ich steh an deiner Krippen hier, o Jesulein, mein Leben! Ich komme, bring und schenke dir, was du mir hast gegeben. Nimm hin! es ist mein Geist und Sinn, Herz, Seel und Mut, nimm alles hin, und lass dir's wohl gefallen.	Ik kniel aan uw kribbe neer o Jezus, Gij mijn leven! Ik kom tot U en breng U, Heer, wat Gij mij hebt gegeven. O, neem mijn leven, geest en hart, en laat mijn ziel in vreugd' en smart bij U geborgen wezen.	De overgave en aanbidding van de wijzen slaat over op de hele gemeente: vol eerbied en bewondering knielen ook zij bij de kribbe.
60. Recitatief, evangelist <i>Matteüs 2: 12</i>		
Und Gott befahl ihnen im Traum, dass sie sich	En van Godswege in de droom gewaarschuwd om	De wijzen keren niet terug naar Herodes maar

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

nicht sollten wieder zu Herodes lenken, und zogen durch einem anderen Weg wieder in ihr Land.	niet tot Herodes terug te keren, trokken zij langs een andere weg naar hun land terug.	kiezen een andere weg, duidelijk belicht door een hoge gis op 'andere'. Dit is het laatste evangeliebericht uit het Weihnachts-Oratorium. De continuo speelt twee solistische maten ter afsluiting.
61. Recitatief, tenor		
So geht! Genug, mein Schatz geht nicht von hier, er bleibet da bei mir, ich will ihn auch nicht von mir lassen. Sein Arm wird mich aus Lieb mit sanftmutsvollem Trieb und größter Zärtlichkeit umfassen; er soll mein Bräutigam verbleiben, ich will ihm Brust und Herz verschreiben. Ich weiß gewiß, er liebet mich, mein Herz liebt ihn auch inniglich und wird ihn ewig ehren. Was könnte mich nun für ein Feind bei solchem Glück versehren! Du, Jesu, bist und bleibst mein Freund; und wird ich ängstlich zu dir flehn: "Herr hilf!" so lass mich Hülfe sehn!	Gaat heen! Genoeg, mijn schat gaat niet van hier, Hij blijft bij mij, ik wil Hem ook niet laten gaan. Zijn arm zal mij uit liefde, zachtmoedig en met grote tederheid omvatten; Hij zal mijn bruidegom blijven; ik wil Hem hart en ziel toewijden. Ik weet het zeker, Hij heeft mij lief, mijn hart bemint Hem ook innig en zal Hem eeuwig eren. Welke vijand zou mij nu, bij zo'n groot geluk, kunnen kwetsen? Gij, Jezus, bent en blijft mijn vriend, en als ik angstig tot U smEEK: "Heer, help!" laat mij dan hulp ervaren!	Weer een combinatie van recitatief en aria na elkaar, nu door de tenor. De relatie tussen de ziel en Jezus wordt gereflecteerd. Hij spreekt over de liefde waarmee Christus in het hart van de gelovigen blijft wonen, gered van de bedreiging van Herodes. Die liefde is innig en zachtmoedig, zoals die van een bruidegom of goeie vriend.
62. Aria, tenor		
Nun mögt ihr stolzen Feinde schrecken; was könnt ihr mir für Furcht erwecken? Mein Schatz, mein Hort ist hier bei mir. Ich mögt euch noch so grimmig stellen, droht nur, mich ganz und gar zu fällen, doch seht! mein Heiland wohnt hier.	Nu kunt gij, trotse vijanden, schrikken. Wat voor vrees kunt ge bij mij oproepen,? mijn schat, mijn toeverlaat is hier bij mij. Gij moogt u nog zo grimmig opstellen, en dreigen mij geheel ten val te brengen, ziet hier, mijn Heiland woont in mij.	De tenor vervolgt met een aria over de kracht van het geloof: de gelovige heeft de zekerheid dat God bij hem blijft.
63. Recitatief, kwartet solo		
Was will der Höllen Schrecken nun, Was will uns Welt und Sünde tun, da wir in Jesu Händen ruhn?	Wat kan de angst voor de hel nu doen. Wat zal ons wereld en zonde doen, nu wij in Jezus handen zijn?	Een vierstemmig recitatief ter voorbereiding van de finale (net als in de Matthäus Passion). In canon zingen de vier solisten over de overwonnen angst, "Nu wij in Jezus' handen zijn", klinkt de slotregel unisono.
64. Koraal, koor		
Nun seid ihr wohl gerochen an eurer Feinde Schar, Denn Christus hat zerbrochen,	Nu hebt ge wel gewroken de horde vijanden; Want Christus heeft gebroken	Wederom, net als in deel 1, het passiekoraal 'O Haupt vol Blut und Wunden', nu echter als triomflied. Lijden wordt omgezet in jubelen, nu

Weihnachtsoratorium, J.S. Bach

was euch zuwider war. Tod, Teufel, Sünd und Hölle sind ganz und gar geschwächt; Bei Gott hat seine Stelle das menschliche Geschlecht.	de weerstand van het kwaad. Dood, duivel, zonde en hel zijn totaal verzwakt. Bij God is Zijn plek van het menselijke geslacht..	door Christus' menswording de positie van heel de mensheid bij God verzekerd is. Niet alleen de koninklijke trompetten triomferen, ook de strijkers gaan tijdens de koraalregels niet met de stemmen mee maar houden hun eigen melodieën: iedereen maakt op zijn manier deel uit van de totale vreugde!
---	---	---

Vertaling en commentaar Centrum voor levensbeschouwing